

(Ενδεικτικές Απαντήσεις)

A1. α.

1. Λάθος
2. Σωστό
3. Σωστό
4. Λάθος
5. Σωστό

β. 1. Ἄτε δὴ οὖν οὐ πάνυ τι σοφὸς ὦν ὁ Ἐπιμηθεὺς ἔλαθεν αὐτὸν καταναλώσας τὰς δυνάμεις εἰς τὰ ἄλογα· λοιπὸν δὴ ἀκόσμητον ἔτι αὐτῷ ἦν τὸ ἀνθρώπων γένος, καὶ ἠπόρει ὃ τι χρῆσαιτο.

2. ... ἔρχεται Προμηθεὺς ἐπισκεψόμενος τὴν νομὴν
3. Ἀπορία οὖν σχόμενος ὁ Προμηθεὺς ἦντινα σωτηρίαν τῷ ἀνθρώπῳ εὕροι...
4. Τῷ δὲ Προμηθεὶ εἰς μὲν τὴν ἀκρόπολιν τὴν τοῦ Διὸς οἴκησιν οὐκέτι ἐνεχώρει εἰσελθεῖν...
5. καὶ ἐκ τούτου εὐπορία μὲν ἀνθρώπῳ τοῦ βίου γίνεταί...

B1. Ο Ἐπιμηθέας εἶναι αὐτός που, ὅπως δηλώνει καὶ τὸ ὄνομά του (σύνθετο ἀπὸ τις λέξεις ἐπὶ + μῆδος), σκέφτεται μετὰ τὴν ἐκτέλεση μιᾶς ἐνέργειας καὶ βρίσκεται ἀντιμέτωπος με τὴς συνέπειές της. Εἶναι «ἀμαρτίνοος» ἢ «ὀψίνοος». Θα μπορούσαμε, λοιπόν, νὰ τὸν χαρακτηρίσουμε ἀστόχαστο, ἀπερίσκεπτο, ἐπιτόλαιο, παρορμητικό. Στὸν μῦθο τοῦ Πρωταγόρα παρουσιάζεται λόγῳ ἀπρονοησίας («Ἄτε δὴ οὖν οὐ πάνυ τι σοφὸς ὦν... ὁ Ἐπιμηθεὺς ἔλαθεν») νὰ ἐξαντλεῖ ὅλα τὰ ἐφόδια στὰ ζῶα καὶ νὰ ἀφήνει τὸν ἄνθρωπο ἐντελῶς ἀβοήθητο καὶ ἀνυπεράσπιστο.

Ὅσον ἀφορὰ στὰ ζῶα ἡ μοιρασιά που ἔκανε ὁ Ἐπιμηθέας ἦταν σοφὴ, ἀφοῦ πέτυχε τὴν ἀντισταθμιστικὴ καὶ ἰσόρροπη κατανομή ἐφοδίων γιὰ τὴ διαίτιση ὅλων τῶν εἰδῶν. Ο Ἐπιμηθέας ἦταν σὲ θέση νὰ ἐπινοήσῃ, ὄχι ὅμως καὶ νὰ προνοήσῃ. Ἡ ἐπινοήση, ὡς πράξη τοῦ νοῦ, ἐπέτρεψε στὸν Ἐπιμηθέα νὰ μοιράσῃ ἐφόδια καὶ νὰ ἐξισορροπήσῃ ἀντιθέσεις ἀνάμεσα στὰ ζωικὰ εἶδη. Ἐπρόκειτο ὅμως γιὰ μονομερὴ πράξη τοῦ νοῦ ἀπὸ τὴν ὁποία ἔλειπε ἡ κατανόηση, ἀναγκαία γιὰ νὰ προκύψῃ ἡ δυνατότητα τῆς πρόνοιας, τῆς προβλεπτικότητας. Ἐνῶ, λοιπόν, ὁ Ἐπιμηθέας εἶχε δώσει με φροντίδα καὶ σοφία ὅλα τὰ ἀπαραίτητα ἐφόδια στὰ ζῶα, στὸ τέλος τῆς μοιρασιάς διαπίστωσε ὅτι βρισκόταν σὲ ἀδιέξοδο («ἠπόρει ὃ,τι χρῆσαιτο»), γιὰ τὴν ἐξάντληση τῶν ἐφοδίων καὶ ὁ ἄνθρωπος ἔμεινε «ἀκόσμητος».

Ἡ συμβολικὴ, μυθικὴ αὐτὴ ἀποτίμηση τοῦ τρόπου, με τὸν ὁποῖο ὁ Ἐπιμηθέας μοίρασε τὴς φυσικὴς ιδιότητες στὸς ζωικοὺς οργανισμοὺς, ἀποκαλύπτει σταδιακὰ τὴν πρωταγόρεια σκέψη. Ἡ ἐπιμηθεϊκὴ φάση, που ἀντιστοιχεῖ στὸν φυσικὸ χρόνο τοῦ βιολογικοῦ σχηματισμοῦ τῶν ζωικῶν εἰδῶν, κλείνει με τὸ ἀνθρώπινο εἶδος τὸ ὁποῖο ἐμφανίζεται τελευταῖο στὴ σειρά τῶν ζωικῶν οργανισμῶν. Ὡς τελευταῖο μένει «ἀκόσμητον», που σημαίνει ὅτι ἔχει τὰ λιγότερα φυσικὰ ἐφόδια γιὰ νὰ ἐπιβιώσῃ ὡς εἶδος στὴ φύση.

B2. Ἡ «ἔντεχνος σοφία» φαίνεται νὰ ἀποκτᾶ μεγάλη ἀξία γιὰ τὴν ἐξέλιξη τοῦ ἀνθρώπινου πολιτισμοῦ. Εἶναι ἓνα δῶρο θεϊκό, ἀφοῦ ὁ Προμηθέας τὸ κλέβει ἀπὸ τὴ θεὰ Ἀθηνᾶ γιὰ νὰ τὸ δώσει στὸς ἀνθρώπους, προκειμένου νὰ ἐπιβιώσουν. Οἱ ἄνθρωποι πρὶν ἀπὸ τὴν παρέμβαση τοῦ Προμηθέα δὲν εἶχαν πρόσβαση σὲ αὐτὴ καὶ κινδύνευαν με ἀφανισμό λόγῳ τῆς ἐλλείψεως τῶν φυσικῶν ἐφοδίων. Ὁ φιλάνθρωπος Τιτάνας ὅμως τὴν κατεβάζει ἀπὸ τὸν Ὀλυμπο στὴ γῆ. Ἔτσι ὁ ἄνθρωπος χάρη σὲ αὐτὴ με τὴν κατασκευαστικὴ καὶ ἐπινοητικὴ του ἰκανότητα, δίνει ὑπόσταση στὸς σχεδιασμοὺς του καὶ τὰ εὐρήματα τοῦ νοῦ του, κατασκευάζοντας σπιτία, σκευὴ, ἐργαλεῖα, ὅπλα, ἀλλὰ προβαίνει καὶ σὲ ἐπινοήσεις συμβολικῶν συστημάτων ὅπως ἡ γλῶσσα, ἡ γραφὴ, ἡ ἀρίθμηση, που διευρύνουν τὰ ὅρια τῆς ἐλευθερίας του σὲ σχέση

με τη βιολογική αιτιότητα. Με την καλλιέργεια (γης, γραμμάτων, τεχνών και καλών τεχνών) και την αγωγή διαμορφώνει σκόπιμα τις προϋποθέσεις για παραγωγή έργων και μέσων και για νέες δημιουργίες μέσα από την αξιοποίηση εργαλείων και γνώσεων τεχνικής. Όμως, η συνολική διαδικασία γίνεται συγχρόνως και τρόπος αγωγής της φύσης του, τρόπος εξέλιξης και διαμόρφωσής του, καθώς περιέρχεται στη θέση να ελέγξει τα πάθη του, να τιθασει το ένστικτο και να οργανώσει τις άμυνες του εαυτού του στον αγώνα επιβίωσης.

Όστόσο, όπως αναφέρεται στο πρωτότυπο απόσπασμα «τὴν μὲν οὖν περὶ τὸν βίον σοφίαν ἄνθρωπος ταύτη ἔσχεν, τὴν δὲ πολιτικὴν οὐκ εἶχεν». Τα δώρα του Προμηθέα συνετέλεσαν στο να αποκτήσει ο άνθρωπος «τὴν περὶ τὸν βίον σοφίαν», χρήσιμες δηλαδή γνώσεις, προκειμένου να αντισταθμίσει τις ελλείψεις των εφοδίων που είχαν δοθεί στα υπόλοιπα έμβια όντα. Ο Πρωταγόρας όμως θεωρεί σκόπιμο να αναφέρει στο σημείο αυτό της αφήγησης ότι ο Προμηθέας δεν μπόρεσε να δώσει στους ανθρώπους την πολιτική τέχνη, το υψηλότερο και καλύτερο δώρο, φυλαγμένο από τον ίδιο τον Δία («εἰς μὲν τὴν ἀκρόπολιν τὴν τοῦ Διὸς οἴκησιν»), αλλά με την πράξη κλοπής περιορίστηκε στο δώρο της τεχνονομίας, ευεργετικό βέβαια, αλλά κατώτερο. Γίνεται σαφές ότι η πολιτική τέχνη είναι ανώτερη κατάκτηση, η οποία στον μύθο χαρακτηρίζει την κοινότητα των θεών και όχι των ανθρώπων, και αποτελεί στοιχείο εξουσίας του Δία («ἦν γὰρ παρὰ τῷ Δίῳ») απέναντι στους άλλους θεούς και τον κόσμο. Η παρουσίασή τους ως δώρων των θεών και όχι ως ανακαλύψεων του ανθρώπου μπορεί να θεωρηθεί και ως ένδειξη σεβασμού προς αυτούς και προσπάθεια αποφυγής ύβρης εκ μέρους των ανθρώπων. Η σπουδαιότητα της πολιτικής τέχνης φαίνεται μάλιστα και από την αυστηρή φύλαξή της. Οι φύλακες του Δία («αἱ Διὸς φυλακαὶ φοβεραὶ ἦσαν») ήταν η Βία και το Κράτος, που αναφέρονται τόσο στη Θεογονία του Ησιόδου όσο και στον Προμηθέα Δεσμώτη του Αισχύλου. Πρόκειται για τα όργανα εξουσίας του Δία. Στον μύθο του Πρωταγόρα συμβολίζουν τη δυσκολία και τις επίπονες προσπάθειες του ανθρώπινου γένους να αποκτήσει την πολιτική τέχνη, τις γνώσεις δηλαδή για την οργάνωση κοινωνιών και για την ανάπτυξη πνευματικού πολιτισμού. Έμμεσα προβάλλει την αξία και τη σημασία της τέχνης που υπόσχεται ότι διδάσκει στους νέους της Αθήνας.

Ιδιαίτερης σημασίας είναι η άποψη που συνάγεται από τον μύθο και αποδίδεται στον Πρωταγόρα ότι στην προϊστορία του ανθρώπινου γένους προηγήθηκε η κατάκτηση τεχνικής πρόσφορης για τον βιοπορισμό του και ακολούθησε η κατάκτηση της πολιτικής τέχνης. Άρα η κατάκτηση της τεχνικής από τον άνθρωπο, που χαρακτηρίζεται σαν τιτανική πράξη κλοπής, συνέβη σε μια πρώιμη φάση, προκοινωνική και δείχνει τις τότε δυνατότητες του ανθρώπινου πνεύματος. Αντίθετα, η πολιτική ήταν ακόμη σχεδόν απρόσιτη στο ανθρώπινο πνεύμα και κατακτήθηκε σε υστερότερη στιγμή της ιστορίας του ανθρώπου και αφού είχαν διαμορφωθεί οι κατάλληλες συνθήκες.

B3. α. Σωστό (σελ. 49 σχολικού βιβλίου «Η μέθοδος...διανοητή»)

β. Σωστό (σελ. 44 σχολικού βιβλίου «Κριτία»)

γ. Λάθος (σελ. 44 σχολικού βιβλίου «σωκρατική ειρωνεία...διακριτική»)

δ. Σωστό (σελ. 45 σχολικού βιβλίου «όλοι οι άνθρωποι...αρετή»)

ε. Λάθος (σελ. 49 σχολικού βιβλίου «Η μέθοδος του Σωκράτη...μελετούν», «Η μέθοδος του Πρωταγόρα...διάλεξη»)

B4. είμαρμένη: μερίδιο

έξιένα: εισιτήριο

ἔσχε: σχήμα

κλέπτει: κλεψύδρα

λαθών: λήθη

B5. Ο Προμηθέας είναι αυτός που, όπως δηλώνει και το όνομά του (σύνθετο από τις λέξεις πρό + μήτις = σκέψη), σκέφτεται πριν κάνει κάτι, σταθμίζει τις συνέπειες και έπειτα προβαίνει σε πράξεις. Αποκαλείται σοφώτατος των Τιτάνων, «αἰολόμητις», βοηθός του Δία. Θα μπορούσαμε, λοιπόν, να τον χαρακτηρίσουμε

προνοητικό, διορατικό, σώφρονα, συνετό, προσεκτικό. Σύμφωνα με τον πρωταγόρειο μύθο, ο Προμηθέας αναλαμβάνει να επιθεωρήσει το έργο του αδελφού του. Αντιλαμβάνεται τότε ότι ο άνθρωπος απέμεινε γυμνός και ξυπόλητος και χωρίς στρωσίδια και χωρίς όπλα («γυμνόν τε καὶ ἀνυπόδητον καὶ ἄστρωτον καὶ ἄοπλον»), ον χωρίς δυνατότητα αυτο-υπεράσπισης, τη στιγμή μάλιστα που πλησίαζε η καθορισμένη μέρα της εξόδου του προς το φως. Όταν λοιπόν αντιλήφθηκε το αδιέξοδο στο οποίο κατέληξε το έργο του Επιμηθέα, αποφασίζει να μπει κρυφά στο εργαστήρι της Αθηνάς και του Ηφαίστου και να κλέψει την «ἔντεχνον σοφίαν» και τη φωτιά που θα βοηθούσαν τον άνθρωπο στην επιβίωση και στην εξέλιξή του. Στον μύθο, δηλαδή, παρουσιάζεται ως ευεργέτης του ανθρώπου. Για τον άνθρωπο η πορεία από το εσωτερικό της γης στο φως συνιστά μια ανοδική πορεία από τις εξαρτήσεις της βιολογικής ύπαρξης στην αυτονομία του νοήμονος όντος. Αυτό το ποιοτικά διαφορετικό, σε σχέση με τα ζωικά είδη, πέρασμα του ανθρώπου από τη γη στο φως, από τη βιολογική παρουσία στη νοήμονα και αυτοπροσδιοριζόμενη ύπαρξη, αποδίδεται συμβολικά με τη μορφή του Προμηθέα.

Στο μεταφρασμένο απόσπασμα του Αισχύλου οι άνθρωποι πριν από την παρέμβαση του Προμηθέα δε διέθεταν πρακτική νοημοσύνη για να μπορούν να συλλάβουν, να κατανοήσουν τον κόσμο και να επινοήσουν τρόπους βελτίωσης της ζωής τους. Ο Προμηθέας, λοιπόν, είναι αυτός που τους διδάσκει όλες τις τέχνες: την ιατρική, τη φαρμακευτική, τη μαντική και τη μεταλλοτεχνία («τέχνες...σκαρφίστηκα», «αμυντικά...αρρώστιες», «πολυάριθμα...μαντικής», «μπρούτζο...χρυσάφι»).

Στόχος, λοιπόν, του Προμηθέα του Αισχύλου είναι να απαριθμήσει τις ευεργεσίες του, που αποτελούν άλλωστε τον υπερασπιστικό του λόγο απέναντι στη βία του Δία. Βέβαια ο Προμηθέας παρουσιάζεται από τον Αισχύλο να είναι περισσότερο αλαζονικός και να μιλά με αυταρέσκεια για τα επιτεύγματά του («Να το έργο μου», «Κανείς..Προμηθέα») ενώ ο Πρωταγόρας στον μύθο αναφέρεται στις ευεργεσίες του Προμηθέα στο πλαίσιο κοινωνιολογικών και ανθρωπολογικών προβληματισμών: κάνει αναφορά στα δώρα του Προμηθέα, προκειμένου σταδιακά να φτάσει να αποδείξει «το διδακτόν της πολιτικής αρετής» ως δώρο του Δία. Επομένως ο Πρωταγόρας δίνει έμφαση στον φιλόσοφο χαρακτήρα του Τιτάνα. Ο Πρωταγόρας κρατά προφανώς την αισχύλεια θεώρηση και την αισχύλεια αισιοδοξία. Αν όμως ο Αισχύλος είναι ένας τραγικός ποιητής με βαθύτατες φιλοσοφικές ανησυχίες, ο Πρωταγόρας είναι ένας φιλόσοφος με έντονους "κοινωνιολογικούς" προβληματισμούς. Είναι λοιπόν φυσικό οι προβληματισμοί αυτοί να εκφράζονται και να υπογραμμίζονται με ιδιαίτερη έμφαση στη δική του εκδοχή του προμηθεϊκού μύθου.

Γ.1. Εγώ, βέβαια, είμαι απλός πολίτης, όμως γνωρίζω καλά ότι καταρχήν είναι πολύ καλύτερο να διδάσκεται κάποιος το σωστό που προέρχεται από την ίδια του τη φύση και κατ' επέκταση (να διδάσκεται) από όσους πράγματι γνωρίζουν κάτι καλό παρά από αυτούς που έχουν την τέχνη να εξαπατούν (τους άλλους). Ίσως λοιπόν τα λόγια μου δε μοιάζουν με αυτά που χρησιμοποιούν οι σοφιστές. Άλλωστε, δεν επιζητώ αυτό (δεν έχω αυτόν τον σκοπό).

Γ.2. Ο Ξενοφών στο παραπάνω απόσπασμα από τον λόγο του «Κυνηγετικός» επικρίνει τους σοφιστές για την αρνητική επίδραση που ασκούν στους νέους και προβάλλει τον εαυτό του ως αληθινό δάσκαλο. Στην αρχή του αποσπάσματος αναφέρει ότι οι σοφιστές υποστηρίζουν πως καθοδηγούν τους νέους με σκοπό την απόκτηση της αρετής, ωστόσο η πραγματικότητα τους διαψεύδει (φασί μὲν ἐπ' ἀρετὴν ἄγειν οἱ πολλοὶ τοὺς νέους, ἄγουσι δ' ἐπὶ τούναντίον). Σύμφωνα με τον Ξενοφώντα οι σοφιστές δεν κατάφεραν ποτέ να καταστήσουν έναν νέο ενάρετο με τη διδασκαλία τους (οὔτε γὰρ ἄνδρα που ἐωράκαμεν ὄντιν' οἱ νῦν σοφισταὶ ἀγαθὸν ἐποίησαν). Άλλωστε ούτε με τα συγγράμματά τους οδηγούν τους νέους, τους μαθητές τους, στην αρετή (οὔτε γράμματα παρέχονται ἐξ ὧν χρή ἀγαθοὺς γίνεσθαι) καθώς τα θέματα τα οποία πραγματεύονται είναι ανούσια και χωρίς ηθικό περιεχόμενο ενώ τους παρασύρουν σε επιφανειακές ηδονές (περὶ μὲν τῶν ματαίων πολλὰ αὐτοῖς γέγραπται, ἀφ' ὧν τοῖς νέοις αἱ μὲν ἡδοναὶ κεναί, ἀρετὴ δ' οὐκ ἔνι). Ο Ξενοφών υποστηρίζει ότι η μόρφωση που παρέχουν οι σοφιστές είναι ανάξια λόγου αφού εμποδίζει τους νέους, που εναποθέτουν τις ελπίδες τους σ' αυτούς, να μάθουν κάτι χρήσιμο (ἐτέρων κωλύει χρησίμων καὶ διδάσκει κακά). Στη συνέχεια του κειμένου κατηγορεί με δριμύ τρόπο τους σοφιστές. Θεωρεί ότι το ύφος τους είναι εξεζητημένο (τὰ μὲν ῥήματα αὐτοῖς ἐζήτηται), αλλά από τα λόγια

τους δεν απορρέουν ουσιαστικά διδάγματα για τους νέους (γνῶμαι δὲ ὀρθῶς ἔχουσαι, αἷς ἂν παιδεύονται οἱ νεώτεροι ἐπ' ἀρετὴν, οὐδαμοῦ).

Στο τέλος του αποσπάσματος ο Ξενοφών συγκρίνοντας τον εαυτό του με τους σοφιστές υπαινίσσεται ότι αυτοί επιτυγχάνουν μόνο να εξαπατούν τους νέους που επιζητούν τη διδασκαλία τους (ὑπὸ τῶν ἐξαπατᾶν τέχνην ἔχόντων) καθώς ενδιαφέρονται μόνο για τις επιτηδευμένες λέξεις και όχι για τη διδασχὴ και το ηθικό νόημα που θα ἔπρεπε να προκύπτει ἀπὸ αὐτή (ὀνόματα μὲν γὰρ οὐκ ἂν παιδεύσειε, γνῶμαι δέ, εἰ καλῶς ἔχοιεν). Με τις επικρίσεις του πρὸς τους σοφιστές ο Ξενοφών υπερασπίζεται τη δική του διδακτική μέθοδο ἀναιρώντας το κύρος τους.

Γ.3.α.

Τριτόκλιτα ουσιαστικά:

- ἄνδρα: τοὺς ἄνδρας
- γράμματα: (τὸ) γράμμα

Αντωνυμίες:

- ὄντιν(α): οὐστυνας
- ὦν: οὔ

Γ.3.β.

Ρήματα που βρίσκονται σε πληθυντικό αριθμό:

- ἔωράκαμεν
- ἐποίησαν
- παρέχονται

Υποτακτική αορίστου ενεργητικής φωνής:

- ἔωράκαμεν : ἴδωμεν
- ἐποίησαν : ποιήσωσι(ν)
- παρέχονται : παράσχωσι(ν)

Γ4α. Υπόθεση: εἰ καλῶς ἔχοιεν (εἰ + ευκτική ενεστώτα)

Απόδοση: ὀνόματα μὲν... οὐκ ἂν παιδεύσειε (ενν. γνῶμαι δὲ ἂν παιδεύσειαν) (δυνητική ευκτική αορίστου)

Σχηματίζεται ανεξάρτητος υποθετικός λόγος που δηλώνει την απλή σκέψη του λέγοντος.

Μετατροπή στο εἶδος που δηλώνει το προσδοκώμενο:

[Υπόθεση: ἐάν, ἂν, ἦν + υποτακτική

Απόδοση: οριστική μέλλοντα]

Υπόθεση: ἐάν (ἂν, ἦν) καλῶς ἔχωσι(ν)

Απόδοση: ὀνόματα μὲν... οὐκ παιδεύσει (ενν. γνῶμαι δὲ παιδεύσουσι(ν)).

Στην ἀπόδοση θα μπορούσε να παραμείνει η δυνητική ευκτική ως μελλοντική ἔκφραση.)

Γ4β. «πολλὰ αὐτοῖς γέγραπται»: η σύνταξη που παρατηρεῖται στην παραπάνω πρόταση εἶναι η παθητική σύνταξη με την οποία εξαίρεται η πράξη του ρήματος και το ἀποτέλεσμα της πράξεως. Επίσης

παρατηρείται και αττική σύνταξη αφού το υποκείμενο του ρήματος «γέγραπται» που βρίσκεται σε γ' ενικό πρόσωπο είναι η ονομαστική πτώση του πληθυντικού αριθμού ουδετέρου γένους: «πολλά».

Για να δοθεί έμφαση στο πρόσωπο που ενεργεί μετατρέπουμε την παθητική σύνταξη της πρότασης σε ενεργητική σύνταξη.

Μετατροπή σε ενεργητική σύνταξη: « Πολλά αυτοί/ούτοι γεγράφασι(ν)».

διάπλους